

O NEZBYTNOSTI HLUBŠÍHO STUDIA KULTURNÍ KRAJINY

Alois Hynek

Studium krajiny je závažným transdisciplinárním tématem v rámci hledání možností trvalé udržitelnosti nejen přírody, ale i lidské společnosti, nejnověji i její bezpečnosti (security). Evropská úmluva o krajině, kterou přijala i Česká republika, zavazuje k hlubšímu promýšlení tohoto studia směrem k praktickým krokům jejího zlepšování. Cílem příspěvku je podnítit diskurz o krajině nejen mezi odborníky, nýbrž i prostřednictvím zapojení místních obyvatel, kteří v dané krajině žijí. Neznamená to však hledání snadných řešení a protěžování jednoduchosti na úkor srozumitelnosti. Rozmach využívání informačních technologií nesmí vést k úniku do atraktivních počítačových grafik bez hodnotného obsahu. Naopak komplexita studia krajiny znamená preferenci hlubinných dat i jejich hlubší interpretaci. Stejně tak je potřebné řešit interferenci prostorových konceptů krajiny, regionů, míst, území a globionů, vztahy jejich souměřitelných prostorovostí, jež nejsou akceptovány současnými politikami.

Úvod

Navzdory řadě pokusů jednoznačně definovat termín „krajina“ neexistuje nejen na mezinárodní úrovni, ale ani v české praxi všeobecná shoda na jejím jednoznačném vymezení. Pouze určité skupiny odborníků se dokážou buď konsenzuálně, nebo legislativně shodnout na určitých definicích krajiny. Velmi významným dokumentem tohoto typu je zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, známý jako novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Evropská úmluva o krajině [2000] je zmíněna níže.

Krajina je ovšem obecným slovem, jehož používání je dáno, resp. foucaultovsky řečeno: šepotem v jeho veřejném i neveřejném používání [Foucault, 2007], které prodělává neustálou změnu a jakékoliv „vážné“ pokusy o jeho kodifikaci končí vždy fiaskem – šepot je silnější. Krajina je u nás běžným slovem našich promluv a lidé implicitně rozumějí, chápou, o čem je řeč. Použijeme-li přístup J. Bennetové [2010], pak je *vitální, vibrující materialitou*, ale nemůžeme jít tak vysoko. Zůstaneme-li u země, pak poslouží Russellův koncept *ostenzivní* definice [Russell, 1967], nápadně shodný s foucaultovským šepotem. Poněkud bizarně pak vyhlížejí četné pokusy vzít určité části z různých definic a „sestavovat“ vlastní, dokonce „originální“ definice obdivované snad jen studenty prvních ročníků univerzit. Jak z toho ven? Krajina je jednou z *prostorovostí* [Hynek, 2011, in Svobodová, ed.], jež rozlišujeme v prostoru převážně chápaném eukleidovsky, dokonce

dominantně: každý segment eukleidovského prostoru vně nás, na zemském povrchu, je evidován jako nemovitost, parcela, stavba, sice ne tak zřídka s jasným vlastníkem, uživatelem, nicméně podléhající legislativě. Krajina však není jen souborem nemovitostí, tím je území, jasně vymezené mocensky, politicky. Jde o spravovaný, ovládaný prostor/prostorovost [blíže J. Agnew, 2009, s. 746–7]. Krajiny ovšem náležejí i do regionů a mohou být chápány rovněž jako soubory míst, což není ani zdaleka vyčerpávající pohled na krajinu v současné éře, která zatahuje krajinu i do globalizace. Takto chápanou rozdílnou prostorovost stejného prostoru lze přečíst ve sborníku editovaném H. Svobodovou [2011, dostupné z: <http://www.kegtul.cz/>]. Krajina, a je jedno zda přírodní nebo kulturní, je především *prostorovostí*. Jakou? V případě kulturní krajiny je to prostorovost interaktivní mezi přírodou a lidmi, ale je v ní i interaktivita mezi složkami přírodními, celkově je krajina hybridní, jejím nejvýstižnějším vyjádřením/interpretací je *palimpsest*, což lze najít mimo tento text.

Neplatí to však pro anglosaské chápání krajiny, v němž „*landscape*“ jak výstižně ve své monografii uvádí J. Wylie [2007] je „*gaze*“ – upřeným pohledem. Jenže běžné chápání krajiny v naší národní kultuře je také spíše tím „*scape*“. Takový běžný pohled na krajinu ovšem nestačí, hlubinný pohled znamená chápání krajiny jako souboru krajinných (ve smyslu prostorovostí) ekosystémů. Náš pohled na ekosystémy může/měl by být transdisciplinární bez běžných a hodně nesmyslných sporů mezi disciplínami, které se jí zabývají.

Avšak jen málo odborníků u nás akceptuje sérii textů *Millennium Ecosystem Assessment* [Alcamo J. et al., 2003, dostupné z: <http://www.maweb.org/en/index.aspx>], která chápe krajinné ekosystémy jako kapitál poskytující služby, a to nejen lidem... [Česky je k dispozici vstupní text *Ekosystémy a lidský blahobyt – syntéza*, Praha, Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, 2005.] Zde je i naše pozice, hrát si na objektivitu je pohled odnikud [Holt-Jensen, 2009, 20, obr.1.8, podle Sacka], vždy jsme situační, *zakotvení a tělesní*. Pokud ne, tak to buď nevíme, nebo si to nechceme přiznat.

Krajinný diskurz

V *Archeologii vědění* jim M. Foucault [2002] rozumí praktiky, pravidla vzniku a používání výpovědí, které mají zásadní smysl pro pochopení celých diskurzivních formací a jejich řečových performancí [R. Brázda v recenzi publikované v Aluzi, 2003/1].

Ale M. Foucault [1994] posunuje: produkce diskurzu je v každé společnosti „kontrolována, vybírána, organizována a předělována určitým počtem procedur, jež mají za úkol odvrátit jeho moc a nebezpečí...“ K těmto procedurám patří vylučování – nejznámější je zákaz – ne každý může mluvit, jsou zde tabu, rituály s vazbou na touhu a moc, o niž se bojuje. K vylučování patří i podíl/dělení a zavržení a také protiklad pravdivého a falešného. Dále je to omezování a přivlastňování. Vůle po pravdě založená na institucionální podpoře a dis-

tribuci vykonává nad jinými diskurzí nátlak a jakoby donucovací moc. Diskurzy nejsou rovnocenné, existují velká donekonečna opakovaná vyprávění, rázu evangelii s pochvalnými komentáři. Jsou to právě obory, disciplíny, jež představují princip kontroly produkce diskurzu, určují projevu jeho meze permanentním znovuuplatňováním pravidel. Diskurzy nejsou stejně přístupné a otevřené, mají své rituály a přísnou distribuci. Určité subjekty, doktrinální skupiny si přisvojují diskurzy, jejich distribuci, vedou hry omezování a vylučování. Navrhují nějakou ideální pravdu jako zákon diskurzu, nějakou imanentní racionalitu jako princip těchto her a určitou etiku poznání s touhou po pravdě i s pravdou samotnou. Tématem pro zkoumání je i transformace institucionálních diskurzů, stejně jako regionální racionality vědy.

Pokusíme se použít tento přístup v případě krajiny, přičemž oceňujeme šanci vůbec takový diskurz otevřít. Využijeme i další Foucaultovy myšlenky z práce věnované biomoci, biopolitice [Foucault, 2009], jež rozvíjí P. Barša [2005]: „Subjekce“ *podrobuje člověka tím, že vytváří jeho nezaměnitelnou osobní identitu – do sebe uzavřené a od ostatních oddělené já – a přiblíží ho k ní. K této individualizaci se přidává totalizace: zařazování tohoto já do velkých sociálních skupin (populací), v nichž se stává anonymní a zaměnitelnou jednotkou podléhající statistickým zákonům. Subjekce se realizuje individuálním podřízením disciplíně i populační regulaci, diskurzy věd o člověku i na ně napojenými pedagogickými, psychiatrickými, lékařskými a rodinnými praktikami.*

Subjekce je zvláštním, specificky moderním způsobem „subjektivace“ jako procesu sebe-vztahování a sebe-vytváření já. Foucault proti křesťanskému a osvícenskému pastýřství odvolávajícímu se na jedinou univerzální morálku staví praktiky svobody reflektované v partikulárních etikách. Praktiky svobody jsou subjektivizací, která se obědne bez subjekce, bez donněle univerzálních norem i bez nadsazení jáství do postavení kvazi-přesahujícího základu života. Nelze pak než souhlasit se S. Žižkem, který tvrdí, že subjekt je nepolapitelný [Žižek, 2007].

Ale srovnáme řadu českých metodologických debat o subjektivitě, i ve studiu krajiny, jež vůbec tyto nesmírně závažné koncepty neberou v úvahu, ani si neuvědomují, že si pletou subjektivitu a subjekci a zřejmě by odmítly subjektivizaci, i kdyby ji znaly.

Chápeme-li krajinu jako *prostorovost*, a věcně jako soubor krajinných ekosystémů, tak nutně narazíme na problém prostorové interference, přesněji našich *konceptů, vidění prostorovosti*, zřejmě i myšlenkového/praktického střetu prostorovostí míst, území, regionů a globionů (velkých světových souborů krajin či regionů Země). Co nám ale vypovídá praxe vyspělých zemí v praktickém řešení této interference? Základní prostorovosti jsou regiony, a to nodální (uzlové, jádrové, s centrem) jakožto území – správní jednotky se silnou vnitřní integritou. V praxi EU jsou jimi NUTS, sledované statisticky pro efektivní výkon státní správy i pro mezinárodní srovnání. Až v jejich rámci je věnována pozornost krajinně spolu s místy. Výpovědi o krajinně nemají smysl, pokud nejsou v regionálním rámci, vymezené územně, v pojetí J. Agnewa [2009] a ve vztahu k místům. Veškeré pretenze i významných protagonistů krajinného plánování jsou vždy podřízeny regionálnímu rozvoji. Je to proto, že jim zřejmě unikla zásadní teze: „*the driving force shaping the land is economy*“.

Bez modelů von Thüнена, A. Webera, W. Alonsa a W. Christallera nemáme šanci pochopit základy lokací v krajinně, což vědí geografové, ekonomové a regionalisté. A pokud odborníci na krajinu tyto modely ignorují, tak jsou mimo ekonomickou realitu – je to jiná *prostorovost než prostorovost krajiny*. V jejich interferenci vítězí ekonomická, budme však přesnější, socioekonomická prostorovost v relaci s přírodním kapitálem. Jistý vhled do ekonomické hodnoty využívané země nabízí např. Dufy [2011], ale lze najít i příklady u nás.

V krajinně ovšem většinou žijí lidé a s nimi je to v krajinném plánování obtížnější, což jasně dokládá slábnoucí až nulový zájem o urbánní krajinu, ta se z krajinného plánování zcela vytrácí. Triumfuje v národních parcích, CHKO, přírodních rezervacích atd., kdy jde o takřka čistou přírodovědu. Urbánní studia jsou doménou územního pláno-

vání, nikoliv krajinného, přitom v suburbánní krajině bychom od krajinného plánování čekali víc. Jistě zde dominuje legislativa a tu ordinují politici. Přesto nelze nevidět silné třecí plochy mezi regionálním rozvojem, územním plánováním, urbánními a rurálními studii. Proč? Nevymýtelný český rezortismus, který neskončil v listopadu 1989. Pokračujeme však ještě se sídelní krajinou, v níž prostorově dominují místa (*places*), která nelze v proměnách krajiny nevidět. Místa jsou, podle Knoxe a Marstonové [2004, 5] nastaveními pro sociální interakce, jež mezi jinými věcmi:

- strukturují každodenní rutinu lidského ekonomického a sociálního života;
- poskytují jak příležitosti, tak omezení v termínech lidské dlouhodobé pohody;
- podávají kontext, v němž jsou propojeny každodenní znalosti zdravého rozumu a zkušenosti;
- poskytují nastavení pro procesy socializace;
- nabízejí arénu pro soubor sociálních norem.

Významný geograficko-humanistický přístup k místům formuluje J. Vávra [2010] snažící se propojit M. Heideggera s anglosaskými přístupy k místu, jež jsou samy o sobě také rozdílné. Jeho důraz na jednotlivce je příznačný pro humanisticky orientovanou geografii.

V místech, která jsou součástí krajiny, území i regionů, žijí lidé. Koncept Knoxe a Marstonové velmi výstižně postihuje krajinný kontext míst, nejen však krajinný, nýbrž i územní a regionální a globální/glokální.

Percepce, interpretace a prezentace krajiny

V české výzkumné praxi studia lidských společenství neutuchá stále ostrý soubor mezi volbou kvantitativních a kvalitativních metod, jež jsou považovány za ne dostatečně vědecké. V pokročilejších zemích jsou obojí považovány za stejně vědecké, samozřejmě jejich volba závisí na zkoumaném tématu. U nás jsou zhusta považovány kvantitativní metody studia obecně za objektivní a kvalitativní za subjek-

tivní. Když se zase podíváme do vyspělejších zemí, tak najdeme jiné pojetí rozlišující *povrchové a hlubinné metody*. Hlubší analýzu najdeme např. v monografii věnované praktikám humánní geografie [Cloke et al., 2004], která má dvě části zabývající se konstruováním geografických dat a konstruováním geografických interpretací. Tato kniha se již začíná objevovat v citacích, ale zatím u nás nikdo neotevřel její druhou část – zmíněné interpretace. Jde v ní mj. o sedm způsobů interpretace – kritickou, řemeslnou, etnografickou, ikonografickou, konverzacionalistickou, terapeutickou a dekonstruktivistickou. Právě interpretace dat, a nejen dat, je velkým problémem i ve studiu krajiny. Spočívá totiž v porozumění krajině a zmíněných sedm způsobů se týká právě porozumění. Jenže celý problém lze chápat ještě složitěji, jako kombinaci, podle Diltheyho [in Cloke et al., 2004, 335] jako dvě oddělené procedury/techniky: *Verstehen* (porozumění) a *Erklären* (objasnění/vysvětlení), jež M. Weber vždy těsně spojoval dohromady.

Výborným čtením je Davidsonův soubor textů o subjektivitě, objektivitě a intersubjektivitě [Davidson, 2004], jehož koncept intersubjektivitě stále uniká i ve výzkumu krajiny. Četba českých úvah na toto téma může pobavit i studenty prvního ročníku západních univerzit. Podíváme-li se do učebnic, z nichž se tomu učí ve svých zemích, tak pěkným příkladem je učebnice geografie A. Holt-Jensena [2009].

Ale měli jsme začít percepcí, což je zase velice ožehavé téma, na něž si u nás, kromě psychologů před listopadem, málokdo troufal. Důvod? Údajný subjektivismus. Zase na scéně. Ale po listopadu, kdy padla ideologická bariéra údajně v percepci míst, krajiny a měst, se s percepcí roztrhl pytel. Ve většině případů bez znalosti rozdílů mezi Goldovým a Tuanovým přístupem, který preferujeme [Tuan, 1974, 1975, 1987], a s banálními výsledky. Přitom jsou důležité právě východní ideje, jejichž neznalost či vyčerpání k nim přímo vede. Doporučujeme analýzu našeho velmi rozsáhlého souboru lynchovských mentálních map, jež jsou prezentací prostorové percepce [Hynek, Svozil, 2009] rozlišující per-

cepované položky pozitivní, negativní, neutrální a kontroverzní – právě těm posledním se přímo vyhýbá např. analýza krajinného rázu. Technika mentálních map představuje zatím psychologie nepřekonaný způsob analýzy prostorové percepce. Nejsou rozhodně tak primitivním tématem, jak jsou provozovány, ale je potřeba zdůraznit, že nemáme na mysli kritiku klinické psychologie, která toto téma řeší odlišnými interpretacemi.

Dialog o mentálních mapách mezi odborníky, místními obyvateli/dotčenými (*stakeholders*), vlastníky, rozhodovateli a uživateli je dosud nevyužívaným přístupem k debatě o krajinném rázu. Metodice jeho hodnocení [Bukáček, Matějka, rok neuveden] by to jen prospělo. Jak je možné, že na hranicích dvou krajů na jedné straně hranice větrné elektrárny jsou a na druhé ne, když místa jsou identická a zájem je na obou stranách? Subjektivace? Možná, ale především podcenění percepce a mentálních map místních obyvatel. Nejde o výjimečný případ, obdobně je to s postojem obcí k národnímu parku Šumava, jež dávají přednost konceptu regionálního rozvoje před krajinným plánováním, což je paradoxně umocněno silnou pozicí krajinného plánování na Jihočeské univerzitě.

S místními lidmi je potřeba více mluvit, metoda participativních rozhovorů, ale třeba jen využití práce J.-C. Kaufmanna [2010] může být dobrým začátkem. Pokračování může být ve zmíněné knize [Cloke P. et al., 2004], v níž jsou perfektní postupy interpretací výsledků zkoumání – rozumění, význam a smysl. Velký rozmach geoinformatiky, využití technik GIS, přinesl také obrovské množství dat i o krajině, např. využití krajinných metrik. Ale ozývá se i kritika, u nás např. Kolečkova, ze Slovenska přichází Kozová a Paudišová [2012] s řadou upozornění na způsoby využití a zpracování dat o krajině. Jde o problém souměřitelnosti měřítek, vztah metrik krajiny a procesů, jež vyjadřují, také o volbu neadekvátních kartografických metod a jejich jazyka, chyby v generalizaci, nedostatky v analytických a syntetických tematických mapách. Samozřejmě jsou uvedeny významné pozitivní výsledky geoinformatiky. Problémem geoinformatiky je podle

našeho názoru interpretace interpretace, tedy něco ve smyslu dvojité hermeneutiky, k čemuž inspiruje A. Giddens v sociologii, ale také G. Deleuze. Na jedné straně pracnost krajinných metrik, ale na straně druhé jejich odtrženost od hlubších procesů působících v krajině, a nejen v její prostorovosti, ale i v interferenčních prostorovostech vyvolávají silné pochybnosti o snadnosti interpretace krajinných metrik. To neznamena jejich zatracování, ale velmi nezbytné promyšlení jejich prezentace, a tím i vyvolání otázky reprezentativnosti. Ta však dnes není vrcholem vědeckého myšlení, jsme v období nereprezentačních teorií [Hynek, 2011], nejnověji: B. Anderson, P. Harrison, eds. 2010, pro něž je hlavní otázkou: *What happens?* Což znamená důraz na události, aktéry, aktanty, sítě...

Pojďme ale na empirickou úroveň, inspirování Kozovou s Paudišovou. Upozorníme na rozdíl v chápání tzv. geomorfologických poměrů v pojetí reliéfu jako souboru tvarů zemského povrchu nejen v genetické, ale především ve faktorové interpretaci – reliéf není jen produktem, ale i činitelem. Oblíbené citace Quittova mezoklimatu, jež je vynikajícím dilem, by měly být ve vyšším prostorovém rozlišení posunuty do jeho konceptu *topoklimatu*. Prostorovým obrazem krajiny není seznam půdních typů, nýbrž struktura půdního pokryvu. A stejně jako v případě mezoklimatu je potřeba Culkovy výborné bioregiony nahradit prostorovými jednotkami topickými.

Přesto nelze nevidět *Evropskou úmluvu o krajině*, na níž u nás spoléhá řada odborníků, která ji považuje za velmi významný text pro (použijeme foucaultovský koncept dispozitivu) krajinné praktiky. Její překlad do češtiny není ale přesný: zaměňuje např. regionální plánování za územní plánování, což není identické s anglickým originálem. Právě tohoto posunu si je autor tohoto textu vědom a vyjadřuje se výše k roli obou praktik, z nichž v české praxi má silnější pozici téma regionálního rozvoje než téma krajinného plánování. Dlouholetá praxe v soukromé firmě zabývající se regionálním rozvojem a publikace v zahraničí naučí rozlišovat jak akademismus, tak empirismus. Pro větší přesnost bude zřejmé

nezbytné vyjasnit interferenci konceptů *krajina-region-životní prostředí*. Pohled do vyspělých zemí ale ukazuje odliv od *tradičního environmentalismu* k *politické ekologii*, jíž je např. věnován celý blok textů v prestižním časopise Geoforum, 2008. Proto je potřeba brát volání po údajné přesnosti s velkou obezřetností a nepreferovat *jednoduchost, snadnost*, jak se stalo dominujícím rysem nejen české vědy, ale i české politiky. Svět, v němž žijeme, není totiž jednoduchý, ale ani složitý, je bohatý ve své rozmanitosti, a to, oč tu běží, je učinit jej srozumitelným, umět jej interpretovat, což zahrnuje pochopení významu a smyslu. Pojem přesnost nelze relativizovat, vždy musí být vztažen ke skutečnosti a ne pouze k jejím modelům, jež nelze zaměňovat za případové studie. Nedá se dělat nic jiného než číst a rozumět Deleuzovi, Guattarimu, Gregorymu, Foucaultovi, Latourovi, Castreemu, Braunovi atd. Ale ty nečtou ani mladí krajináři, stejně jako zkušené sázejí vesměs jen na svou vlastní zkušenost.

Závěr

Krajina není jen tím, jak se nám jeví – viděné není vždy výpovědí ve foucaultovském slova smyslu, dokonce i koncept krajinného ekosystému vyžaduje revizi v pojetí deleuzovsko-guattariovské *asambláže*, snad i interpretace krajiny jako *semiózy* ve smyslu U. Ecce. A ty zmíněné ne-reprezentační teorie v počinající éře místních, oblastních potravin jsou výborným interpretativním nástrojem. Takhle by se dalo pokračovat, ale smysl podle Deleuze [2010] spočívá v jeho účincích. Hlubší studium krajiny jej vyžaduje, stejně jako zmíněnou interpretaci interpretace, nicméně následující krok by měl být v otevření diskurzu a já jen děkuji za možnost být u toho...

Použitá literatura:

AGNEW, J. In: GREGORY, D. – JOHNSTON, R. – PRATT, G. – WATTS, M. – WHATMORE, S. *The Dictionary of Human Geography*. 5th ed. Oxford, Wiley-Blackwell, 2009, 1052 pp., p. 746–7.

ALCAMO, J. et al. *Millennium Ecosystem Assessment. Ecosystems and Human Well-being. A Framework for Assessment. A Report of the Conceptual Framework Working Group of the Millennium*

Ecosystem Assessment. Washington: World Resource Institute, Island Press, 2003. 266 pp. Český výtah: Ekosystémy a lidský blahobyt – syntéza, Praha, Centrum pro otázky životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, 2005, 150 s.

ANDERSON, B. – HARRISON, P. *Taking-Place: Non-Representational Theories and Geography*. Farnham, Ashgate, 2010, 378 pp.

BENNETT, J. *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things*. Durham and London, Duke University Press, 2010, 176 pp.

BARŠA, P. – FULKA, J. *Michel Foucault. Politika a estetika*. Praha, Dokořán, 2005, 200 s. úryvek z Baršovy části k dispozici na: <http://a-kontra.cz/biomoc-a-odpor>.

BRÁZDA, R. Michel Foucault: Archeologie vědění. Recenze. *Aluze* 2003/1. Dostupné z: <http://www.aluze.cz/2003_01/foucault.php>.

BUKÁČEK, R. – MATĚJKA, P. *Hodnocení krajinného rázu (metodika zpracování), upravená verze*. Správa Chráněných krajinných oblastí České republiky. Rok neuveden, 33 s. Dostupné z: <http://old.ochranaprirody.cz/res/data/134/017960.pdf>.

CLOKE, P. – COOK, I. – CRANG, I. – GODWIN, M. – PAINTER, J. – PHILO, C. *Practising Human Geography*. London, Sage Publications, 2004, 416 pp.

DAVIDSON, D. *Subjektivita, intersubjektivita, objektivita*. Praha, Filosofia, 2004, 264 s.

DELEUZE, G. *Pusté ostrovy a jiné texty*. Praha, Herrmann & synové, 2010, 332 s.

DUFFY, M. *Overview of Forces Shaping Land Asset Values*. Iowa State University, 2011, 35 pp.

ETS 176 – *Evropská úmluva o krajině*, Florencie, 20. 10. 2000. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/versionsconvention/czech.pdf>. European Landscape Convention, Florence, 20.X.2000. Dostupné z: <http://www.cidce.org/pdf/Landscape%20Convention.pdf>.

FOUCAULT, M. *Slova a věci*. Brno, Computer Press, 2007, 309 s.

FOUCAULT, M. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann & synové, 2002, 320 s.

FOUCAULT, M. *Zrození biopolitiky*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 351 s.

FOUCAULT, M. *Řád diskurzu*. In: FOUCAULT, M. *Diskurz, autor, genealogie*. Tři studie. Praha, Svoboda, 1994, 115 s.

Geoforum 39, 2008, available online at www.sciencedirect.com.

HOLT-JENSEN, A. *Geography – History and Concepts. A Student's Guide*. 4th ed. London, SAGE Publications, 2009. 264 pp.

HUBACEK, K. – VAZQUES, J. *The Economics of Land Use Change*. Dostupné částečně z: <http://www.eolss.net/Sample-Chapters/C13/E6-29-03-03.pdf>.

HYNEK, A. Mentální mapy kulturní krajiny. In: SVOBODOVÁ, H. *Krajina jako domov*. 1996, s. 7–16.

HYNEK, A. Geografie, geograficita – prostorovosti. In: SVOBODOVÁ, H. *Prostorovost: místa, území, krajiny, regiony, globiony*. 2011, s. 6–50. Dostupné z: <http://www.kge.tul.cz/attachments/article/328/Sbornik.pdf>.

HYNEK, A. Názorová diverzita v chápání krajiny – souvztažnost prostorovosti krajiny. In: KOLEJKA, J. a kol. *Krajina Česka a Slovenska v současném výzkumu*. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno, Spisy Ped. fak., svazek 151, s. 12–46.

HYNEK, A. – TRÁVNÍČEK, J. Environmental targets and measures in the strategies and programmes of regional development in the Czech Republic. *European Journal of Geography* vol. 1, No.1, December 2010, p. 55–68. European Association of Geographers, www.eurogeography.eu.

HYNEK, A. – SVOZIL, B. – VÁGAI, T. – TRÁVNÍČEK, J. – TROJAN, J. Sustainability in Practice. In: BARTOŇ, A. – DLOUHÁ, J., eds. *Multi-Actor Learning for Sustainable Regional Development in Europe: A Handbook of Best Practice*. Grosvenor House Publishing Limited, Guildford, 2010, 343 pp., p. 215–233.

HYNEK, A. – SVOZIL, B. – TRÁVNÍČEK, J. – TROJAN, J. Trvalá udržitelnost Deblínska – vzdělávací projekt. *Envigogika*, Praha, UK, 2009/2. Dostupné z: <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/cz/cs/texty/20092/317-trvala-udritelnost-deblinska-vzdlavaci-projekt>.

HYNEK, A. – SVOZIL, B. *Mentální mapy lokality*. Geodny Liberec 2008. Sborník příspěvků. Výroční mezinárodní konference ČGS, eds. Lipský Z., Popková K., Poštolka V., Šmída J., FP TUL Liberec, 2009, s. 71–77.

HYNEK, A. – HYNEK, N. – SCHREFEL, CH. – HERBER, V., eds. *Environmental Security in Borderland Areas: Exploring the Znojmo/Retz Transborder Region*. 17& 4 Organisationsberatung GmbH, Wien, 2007, 81 pp.

HYNEK, N. – HYNEK, A. The Security–Environment Nexus Along The Czech–Austrian Border: Theory, Spatiality And Perception. In: STEC, S. – BARAJ, B., eds. *Energy and Environmental Challenges to Security*. Book Series NATO Science for Peace and Security Series C: Environmental Security. Springer Netherlands, Dordrecht, 2009. p.117–139.

KAUFMANN, J.-C. *Chápající rozhovor*. Praha, Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 151 s.

KNOX, P. – MARSTON, S. *Places and Regions in Global Context. Human Geography*. Upper Saddle River, Pearson Education/Prentice Hall, 2004, 530 pp.

KOZOVÁ, M. – PAUDITŠOVÁ, E. *Súčasné trendy výskumu krajiny a jeho výzvy pre tvorbu tematických máp*. Olomouc, Přír.fak. UP, 2012, 36 s. Dostupné z: http://www.geoinformatics.upol.cz/ext/cgs/kart_dny/kart_den12/prezentace/6_rocnik/1_Kozova_Pauditsova.pdf.

LYNCH, K. *The Image of the City*. Cambridge, Massachusetts, MIT Press, 1960. 202 p.

RUSSELL, B. *Logika, jazyk a věda*. Praha: Svoboda, 1967, 279 s.

Novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Dostupné z: <http://www.biologické-projekty.cz/news/novela-zakona-c-114-1992-sb-o-ohrane-prirody-a-krajiny/>.

SVOBODOVÁ, H. *Prostorovost: místa, území, krajiny, regiony, globiony*. Brno, GaREP, 2011, 142 s.

SVOBODOVÁ, H. *Krajina jako domov: celostátní kolokvium: Žďár nad Sázavou: říjen 1994*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Okresní knihovna M. J. Sychry, 1996, 110 s.

TUAN, YI-FU. *Topophilia. A study of environmental perception, attitudes and values*. Englewood Cliffs, Prentice Hall Inc., 1974, 260 s.

TUAN, YI-FU. *Images and mental maps*. Annals of Amer.Assoc. of Geogr., vol.65, No.2, 1975, s. 205–213, Lawrence.

TUAN, YI-FU. *Space and Place. The Perspective of Experience*. Minneapolis, Univ. of Minnesota Press, 1987, 235 pp.

VÁVRA, J. Jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec prostřednictvím místa. *Geografie*, 115, No. 4, 2010, 461–478.

VERBURG, P. – SCHOTT, P. – DIJST, M. – VELD-KAMP, A. Land use change modelling: current practice and research priorities. *GeoJournal*, Volume 61, Number 4 (2004), 309–324.

WYLIE, J. *Landscape*. London and New York, Routledge, 2007. 246 pp.

ŽIŽEK, S. *Nepolapitelný subjekt*. Chomutov, Luboš Marek, 2007, 440 s.

*doc. RNDr. Alois Hynek
Geografický ústav
Přírodovědecká fakulta
Masarykova univerzita Brno*

ENGLISH ABSTRACT

On the necessity of more profound study of cultural landscape, by Alois Hynek

Landscape study is an important transdisciplinary topic within the quest for opportunities for sustainability, both of nature and of human society and, recently, of their security. The European Landscape Convention, also ratified by the Czech Republic, invites more profound contemplation about landscape study, focusing on practical steps for its improvement. The aim of this article is to instigate discourse on landscape among experts as well as local inhabitants. Nevertheless, this does not mean looking for easy solutions and boosting simplicity instead of comprehensibility. The boom of information technologies must not be our escape to attractive computer graphics of valueless content. On the contrary: the complexity of landscape study means a preference for sound data and their profound interpretation. Also, it is necessary to process interference of spatial concepts of landscape, regions, locations, territories and globions, and relations of their commensurable spatialities which are not accepted by current policies.